

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

МАТЕРІАЛИ VII Міжнародної наукової конференції

Київ 2023

**Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Інститут мовознавства імені О. О. Потебні НАН України
Лодзинський університет
Шуменський університет
імені Єпископа Костянтина Преславського**

СВІТ МОВИ – СВІТ У МОВІ

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної наукової конференції 27 жовтня 2023 р.

УДК 811
ББК 81.2

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету
іноземної філології Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова (протокол № 5 від 14 грудня 2023 р.)

Світ мови – світ у мові: матеріали VII Міжнародної наукової конференції (м. Київ, 27 жовтня 2023 р.; Український державний університет імені Михайла Драгоманова): тези доповідей / уклад. І. В. Воловенко, Т. В. Слива; за заг. ред. Ю. В. Кравцової. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. 285 с. електронне видання

ISBN 978-966-931-299-0

Збірник містить тези доповідей учасників наукової конференції, де розглядаються актуальні проблеми історичного розвитку мови, взаємозв'язку мови та мислення, мови як феномена культури, її ролі в міжкультурній комунікації, мовної семантики, лексико-граматичних інновацій, функціонування мовних засобів у різних типах дискурсу, сутності мовної особистості, прикладні аспекти вивчення мови.

Призначено для філологів – учених, викладачів, студентів.

ISBN 978-966-931-299-0

© Автори статей, 2023

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2023

ВПЛИВ КАТЕГОРІЇ ПРЕСТИЖУ НА ПОЯВУ ЕВФЕМІСТИЧНИХ СУБСТИТУТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ЯПОНСЬКІЙ МОВАХ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Останнім часом багато дослідників звертають увагу на те, що кількість евфемізмів у публіцистичному стилі зростає. Однією з причин зростання кількості евфемізмів, що використовуються у ЗМІ, є врахування провідного в англomовному середовищі принципу політкоректності, якого намагаються дотримуватися у засобах масової інформації. Лексичний рівень політичної коректності пов'язаний зі словами і виразами, що у пом'якшеній формі репрезентують небажані, соціально неприйнятні поняття. Саме такими ефективними засобами являються евфемізми.

Тенденція до пом'якшування висловлювання почала активно розвиватися в англomовному соціумі, і поступово впливати на розвиток інших мов, у тому числі і японської. Також слід враховувати, що на даний момент одним з основних шляхів розвитку японської мови є запозичення лексики саме з англійської мови, у тому числі евфемізмів. Саме зіставлення евфемізмів японської та англійської мов дозволяє проаналізувати процес евфемізації японської мови під впливом домінуючої англomовної культури.

Розглянемо класифікацію причин виникнення евфемізмів А. В. Артюшкіної [1, с. 31–32] та проілюструємо її прикладами з японської та англійської мов.

Таблиця 1.

Причини виникнення евфемізмів та класифікація евфемізмів
відповідно до причини виникнення за (Л.В. Артюшкіною)

Причина виникнення евфемізмів	Група евфемізмів	Приклади
Страх і релігійна заборона	найдавніші перейменування «через заборону»	Туалет お手洗い, 化粧室, <i>waiting room, restroom</i>
Морально-етичний фактор	евфемізми, утворені з морально-етичних причин	Сліпа людина: 目の不自由な人, <i>visually impaired person</i>
Прагнення дотримуватися правил етикету	евфемізми, утворені з бажання дотримувати правила етикету	Померти: 天に召される, <i>pass away</i>

Прагнення приховати справжній стан справ: а) з міркувань престижу;	евфемізми, утворені з міркувань престижу	Людина, що займається відловом собак: 動物福祉担当官, <i>animal welfare officer</i>
б) з ідеологічних міркувань.	евфемізми, утворені з ідеологічних причин	Контузія: 戦闘ストレス反応 <i>post traumatic stress disorder</i>

Приклади, наведені в останній групі, здебільшого належать до лексики, яка з'явилася в англійській та японській мовах доволі недавно, з чого можна зробити висновок, що наразі найбільш активно розвивається евфемістична лексика, поява якої зумовлена прагненням приховати справжній стан справ з міркування престижу або з ідеологічних міркувань.

Дослідниця О. Ф. Іванова вважає, що однією з причин виникнення і закріплення евфемізмів в англійській та японській культурах є «бажання зберегти позитивне обличчя» [3, с. 166]. Втратити обличчя, тобто почуття власної гідності, самоповагу або авторитет де завгодно – це те, чого всіма способами уникають у японській культурі. Втрата обличчя не просто ставить будь-яку людину в незручне положення, у японській культурі вона утотожнюється з ганьбою, втратою честі. Варто зазначити, що страх бути ігнорованим своєю суспільною групою через втрату обличчя у японців сильніший, ніж почуття провини за свій поганий вчинок.

Запозичена лексика чудово виконує завдання надання емоційного впливу на потенційного споживача, здійснюючи маніпуляцію дуже тонко, у відповідності з усіма законами реклами. За допомогою іншомовних запозичень у рекламному повідомленні клієнту пропонують не продукт, не послугу, а деяку «таємницю». Дослідник Л. П. Крисін акцентує на тому, що «більша соціальна престижність іншомовного слова, порівняно з першопочатковим, іноді викликає явище, яке можна назвати «підвищенням рангу» [4, с. 153–154].

Для престижних систем оцінок характерна мобільність, що відбиває зміни в нормативно-ціннісній системі, які, можливо, тільки почали відбуватися, але не цілком усвідомлюються в соціумі. Наприклад, явище політичної коректності в сучасному англійському суспільстві, яке викликає безліч суперечок, критику, але ігнорувати існування якого неможливо. Як зазначає лінгвіст Р. Водак, мовні зміни є свідченням соціальних змін, в той же час, виступаючи в ролі «владного інструменту» соціальних змін і ідеологічних установок, можуть самі підштовхнути соціальні зміни [2, с. 54].

Таким чином, заміна немодного, непрестижного обумовлена модифікаціями, що відбуваються в системі норм і оцінок, у тому числі пов'язаних з уявленнями про престижну ієрархію. Визнання соціальної значущості, підвищення соціального статусу, ідентифікація тощо, будучи універсальними категоріями, визначають зміни, що відбуваються в мовній системі. Евфемістичні субститути назв непрестижних професій як засіб залучення до представників статусно привабливої групи мають, з одного боку, «компенсаторну силою», а з іншого боку - створюють ефемерну надію на можливість підвищення свого статусу, ілюзію підвищення в ранзі. У цьому зв'язку представляється логічним розгляд проблеми соціально-психологічних причин виникнення евфемізмів, а також питання про сфери, що підлягають табуюванню.

Непрестижним також вважається звільняти працівників. Англomовні ЗМІ та бізнес-журнали намагаються пом'якшити формулювання вживаючи замість *firing workers*, яке по суті і означає звільнення працівників, наприклад

- 1) *dehiring workers* – процес, що протилежний найму;
- 2) *negative employee retention* – буквально означає «негативне утримання працівників»;
- 3) *facility and cost rationalizations* – раціоналізація зручностей та витрат.

У японській мові є багато слів, що означають «звільняти з роботи». Але підрахувавши частоту вживання їх у провідній японській газеті «Асахі шінбун», можна зробити висновок, що частота їх вживання неоднакова. Помітна перевага надається дієслову 解雇する, яке на відміну від решти синонімів у своїй ієрогліфічній структурі несе найменш негативну конотацію.

Перший ієрогліф 解 означає «звільняти, демонтувати, ставати слабшим», другий 雇 – «брати на роботу». Тобто значення, яке несе дане слово можна співвіднести з англійським «dehiring». Інші синоніми, такі як 免職, 放り出す, 罷免, 放逐 несуть у собі компонент, що містить негативну конотацію «звільняти, викидати, гнати».

Отже, категорія престижу є одним з факторів впливу на евфемізацію лексики англійської мови, яка у свою чергу активно впливає на японську. Незважаючи на культурні відмінності між носіями цих мов, сфери лексики, що активно збагачуються в обох мовах співпадають, але на відміну від англійської мови, у японській велика частина неологізмів – це запозичення, які в силу належності до іншої мовної групи дійсно стають ще менш зрозумілими для японців, ніж для носіїв англійської мови, яка користується власними словами як інструментом пом'якшення висловлювання.

Література:

1. *Артюшкіна Л. В.* Семантичний аспект евфемістичної лексики в сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. М., 2002. 135 с.
2. *Вітлицька О. В.* Лінгвістична репрезентація тендерних стереотипів у рекламі: на матеріалі англомовних і російськомовних рекламних текстів: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.19. Тамбов, 2005. 144 с.
3. *Іванова О. С.* Комунікативна ефективність англомовної реклами: (когнітивно-семантичні основи): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. М., 2002. 197 с.
4. *Крисін Л. М.* Іншомовне слово в контексті сучасного суспільного життя. Російська мова кінця ХХ століття (1985–1995). М., 2000. 220 с.

**Т. Д. Савенко,
Л. Ю. Корзова,
І. Ф. Бойченко**
Київ, Україна

ПРИНЦИПИ СИСТЕМНОСТІ Й КОМУНІКАТИВНОСТІ ПРИ ІНТЕНСИВНОМУ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Явище комплексності передбачає одночасність прояву багатьох параметрів будь-якої діяльності. Комплексність у мовному навчанні – це одночасне й паралельне переплетення і цілей (теоретичне осмислення, практичне оволодіння спеціальністю, знайомство з культурою країни перебування), й аспектів (фонетика, лексика, граматики, стилістика, лінгвокраїнознавство), і видів мовлення. Можна сказати, що при інтенсивному навчанні саме таке переплетення стає фундаментальною основою самого навчання, і що якраз тісність злиття цілей, аспектів і видів мовлення утворює своєрідний феномен особливого методу навчання мови як іноземної. Не випадково у методичній літературі останнього часу інтенсивне навчання науковці розглядають, з одного боку, саме як особливий метод пришвидшеного навчання усного мовлення, а з іншого – класифікують його як синонім ефективного навчання. Наша інтерпретація базується на семантиці самого слова: навчання, яке здійснюється у стислі строки зі значним ущільненням навчального часу та особливою концентрацією навчального матеріалу.

Навчальна діяльність при інтенсивному навчанні, як правило, стає основним заняттям людини – воно наразі ніби протиставляється розтягнутому в часі екстенсивному. Такому підходу і розумінню інтенсивного навчання відповідає початковий, стартовий період